

<https://doi.org/10.15407/ukrmova2021.02.076>

УДК 811.161.2'282

Л.Я. КОЛЕСНИК, кандидат філологічних наук,
науковий співробітник відділу діалектології,
Інститут української мови НАН України
вул. М. Грушевського, 4, м. Київ, 01001
E-mail: nezabydka.86@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-3321-2942>

ПОКУТСЬКІ ГОВІРКИ НА ТЛІ ЛІТЕРАТУРНОГО СТАНДАРТУ¹

У статті проаналізовано динаміку фонетичних і граматичних рис покутських говірок, оскільки саме вони окреслюють їх як цілісний мовний обшир. Наголошено на локальних фонетичних і граматичних особливостях, притаманних лише цьому мовному локусу. Виявлено збереженість окремих рис у мовленні мешканців сіл старшого та середнього покоління попри високий рівень впливу літературної мови, насамперед через шкільну освіту. Окреслено тип взаємодії діалекту й літературного стандарту.

Ключові слова: діалект, літературний стандарт, покутські говірки, мовна динаміка.

Питання взаємозв'язків діалектів і літературної мови завжди було одним із пріоритетних у діалектологічних дослідженнях². Увагу вчених привертала ті риси діалектів, які протиставляли їх літературному стандарту та виокремлювали на тлі інших говорів української мови.

Покутські говірки української мови поширені на порівняно незначній території, а саме в південно-східній частині Івано-Франківської області (Снятинський, Городенківський, Коломийський, Тлумацький, північно-східна частина Богородчанського, Надвірнянського та Косівського районів). Вони належать до галицько-буковинської групи говорів південно-західного наріччя. Складність дослідження цих говірок полягає в тому,

¹ Статтю написано в межах планової теми Інституту української мови НАН України «Народна мова і літературний стандарт» (державний реєстраційний номер 0120U0001888).

² Про типи взаємодії діалектів і літературної мови див. докладну статтю Т.В. Назарової [12].

що досі немає одностайної позиції щодо їх окремішності (докладно див. у нашому попередньому дослідженні [9]), дослідники так чи інакше наголошували на неоднозначності у виділенні власне покутських і власне буковинських говірок, перехідності покутських говірок і неточності їхніх меж [1: 220–221; 6: 523–524]³. Тому власне покутські говірки майже не були об'єктом окремого вивчення, їх аналізували як перехідні до гуцульських говірок або суміжні з наддністрянськими чи буковинськими говірками.

Цій проблемі була присвячена ґрунтовна праця Б.В. Кобилянського, однак у ній автор зацентрував більшою мірою на з'ясуванні межі між гуцульським і покутським говором та проникненні діалектних елементів покутського говору в літературну мову через художній дискурс. Дослідник зазначав: «Східнокарпатський (гуцульський) і покутський діалекти під впливом української літературної мови, яка ... глибоко проникла в підгірські і карпатські села через школу, пресу, радіо, кіно і т. д., також починають поступово втрачати свої специфічні особливості і зливатися із загальнонародною літературною мовою...», хоча й додав далі, що «фонетичні, граматичні і лексичні особливості цих говорів можуть багато нового сказати про історичний розвиток загальнонародної мови» [8: 140].

Усього на два роки раніше, 1954 р., побачило світ важливе джерело дослідження цих говірок — праця Костя Кисілевського «Надпрутський говір», опублікована в Нью-Йорку в ЗНТШ [7]. Автор докладно описав фонетичні, морфологічні, синтаксичні особливості покутських говірок, подав значний пласт діалектної покутської лексики. Матеріал цієї розвідки представляє синхронний зріз майже столітньої давності⁴.

На жаль, нині спостерігаємо брак сучасних досліджень, присвячених покутським говіркам. О. Гавадзин у статті схарактеризувала стан дослідження покутського ареалу, зокрема докладніше зупинилася на працях, присвячених лексиці говірок (переважно побутової сфери). У висновкових тезах дослідниця зауважила, що в дослідженні динаміки говірок Покуття сьогодні зроблено лише перші кроки [2: 23–24]. Рідну покутську говірку с. Ковалівка Коломийського району Івано-Франківської області як систему описав М.П. Лесюк [11], який долучився і до вивчення динамічних поцесів у говірках, зокрема тих, що побутують на Прикарпатті: гуцульських, покутських, наддністрянських, бойківських, лемківських, описав насамперед спільні для них фонетичні й морфологічні риси [10].

Метою статті є з'ясування відношення покутських говірок до літературної мови та інших суміжних говірок, виявлення мовної динаміки в цьому ареалі. Для її досягнення видається необхідним схарактеризувати особливості мовного ландшафту на сучасному етапі функціонування

³ К.Ф. Герман, характеризуючи атлас українських говірок Буковини, однією із проблем, які він покликаний розв'язати, називає «визначення різниці між буковинськими та покутськими говірками» [3: 31].

⁴ У статті апелюємо до цієї праці як реєстру поширених у покутських говірках (на час дослідження) явищ, однак висновки статті ґрунтуються винятково на оригінальному авторському матеріалі та власних спостереженнях.

говірок і літературного стандарту, з'ясувати, якою мірою виокремлені раніше риси представлені в мовленні діалектоносіїв (збережені або навпаки вже втрачені на сучасному етапі). У цьому новизна запропонованого дослідження. Теоретичне значення роботи полягає в тому, що глибокий аналіз діалектних рис покутських говірок створює підґрунтя для кваліфікації їх як окремого говору.

Матеріалом дослідження стали авторські записи усного спонтанного діалектного мовлення з 18 говірок Снятинського району Івано-Франківської області⁵, здійснені впродовж 2008–2018 рр., представлені як затранскрибовані тексти (понад 25 а.а.). Вони поповнили текстотечку українських говорів та Український діалектний фонофонд, у чому вбачаємо практичну значущість роботи. До студії залучено опубліковані матеріали початку ХХ століття⁶, фольклорні записи (ЗД), листи діалектоносіїв (ОА)⁷, лінгвогеографічні джерела (АУГПБ; карти, додані до описових праць).

Основним у дослідженні є зіставний метод; для виявлення визначальних говіркових рис у текстах використано метод суцільної вибірки.

Закономірно, що фонологічна система має закритий характер, морфологічна належить до мало відкритих, а лексико-семантична система є найбільш відкритою [4: 16]. Давні, питомі фонетичні риси (зрештою, як і риси інших мовних рівнів, які є динамічнішими) значною мірою формують мовний портрет досліджуваних говірок.

К. Кисілевський виокремив такі ізофони, властиві покутським говіркам⁸:

1) перезвук⁹ *-ьа>-ье, -ьи, і* в різних позиціях. У записаних текстах зафіксовано послідовне виявлення цього перезвуку за таких умов:

а) після *д, т, з, с, ц, л, н, дз, р*: *бин'д'ек* (Пп), *д'ек* (Зб), *д'екувати* | *Богу* (Ввч), *жи'т'е* (Пп), *з'ет'* (Бл, Ввч, Гн, ДлЗ, Зб, Іл, Пдв, Пп, Рдн, Рс), *у'з'ети* (*у'з'ети*) (Ввч, Гнк, Зб, Збр, Ус, Хл), *у'с'еко* (Пп), *ш'ій'с'ет'* (Хл), *тел'е* (Ввч), *ч'ел'едник* (Зб), *м'н'есо* (Ввч, Зб, Збр), *гор'н'ета* (Зб), *ба'н'ек* (Хл), *близ'нетка* (Іл), *кн'ез'* (Бл, Ввч, Гн, Збр, Пдв, Рс, Стц, Хл), *уб'ран'е* (Рдн), *Сн'етин* (Зб, Пп), *захор'н'ети* (Зб), *зм'ін'етиси* (Ввч), *пом'ін'етиси* (Ус), *р'ед* 'ряд', 'порядок' (Зб, Збр, Рдн), *по'редок* (Зб, РП), *ур'едоўник* (Зб), *ур'еду'вати* (Пдв, РП, Ус), *п'редиво* (Бл), *у сн'р'етку* (Вв), *з'м'ір'ети* (Стц); *ст'и'гали* (Ввч), *л'и'гайи* (Ввч, Рс), *л'и'ш'итиси* (Ус), *в'ідр'идити* (Пп);

⁵ Список н. пп. див. в кінці статті; 5 н. пп. додано із дослідження К. Кисілевського.

⁶ Етнографічні праці Івана Голубовича та його дружини Олени — учителів та активістів громадського життя, які працювали на Снятинщині на початку ХХ ст. Їхні статті опубліковано за сприяння В. Гнатюка в «Матеріалах до української етнології» 1918–1919 рр.

⁷ Листи Проскурняк (Дідух) Євдокії Іллівни, мешканки с. Русів Снятинського району Івано-Франківської області, до сестри Проскурняк (Галинчук) Катерини Іллівни (1956–1958 рр.) (ОА). Оригінали зберігаються в особистому архіві Проскурняк (Дідух) Євдокії Іллівни.

⁸ У статті послуговуємося термінологією автора.

⁹ Докладно поширення цього явища в говірках Прикарпаття, зокрема й покутських, та історичні передумови його виникнення проаналізував М.П. Лесюк [10: 28–29].

↓дес'іт' (Зб), ↓двац'ік' (Рдн), кол'іда (РП), кол'ідувати (Пп), вир'іжати (в'і-р'еж'ети) (Збр, Ус), ур'ідово (Рдн), ↓коло цвинтар'і (Бл), запр'ігати (Збр);

б) після **ж, ч, ш, дж, й**: ж'ел' (Хл), ч'ес (Ввч, Рдн), ч'есом (Бл), до того ч'ісу (Бл), зач'ети (Ввч), в'інч'ети (Ус), ↓Туч'упи (Збр), к'інч'ийеси (Пп); лш'ети (лш'ити) (Ввч, Пдв, Хл), м'іш'ети (Пп), м'іш'етиси (Рдн), м'іш'енії хор (Рдн), ↓садж'і 'сажа': нас'ідала ↓садж'і ў пе'чи (Бл);

в) після сполучення **губний + й**: дереу'йен:иї (Бл), п'єт' (Гнк, Зб), зйе-зок (Вв), зйезна 'зв'язкова' (Ввч), уйез'ки (Зб), уйе'зати (Зб) уйе'затиси 'засновуватися': кол'госп уйе'зау'си (Гнк), переу'йезувати (Кж, Ус), об'єу'йети (Зб), роз'йезувати (Стц), зароб'їети (Зб, Збр, Іл), оброб'їети (Пдв, Ус);

г) після сполучення **губний + л**: в'іробл'єли ку'жух'і (Вв), ↓робл'є пор'є-док (Рдн);

г) після **св**: св'єто (Зб, Рдн), св'ітети^е (Пп), Зилен'і св'єта (Зб, Збр), св'ітїй Петро (Хл), на с'утого Николая (Вв), на ↓першїй Св'ітїй веч'ір (Пдв, РП).

Зміну **а > і** в Н. в. одн. іменників жіночого та середнього роду зафіксовано лише в говірці с. Балинці (перехідній до наддністрянських): ↓кож-да газ'дин'і (Бл), газ'дин'і з'нала (Бл), іш'ла газ'дин'і сама (Бл), ↓нен'і мойа (Бл), к'лоч'і з коло'пен' (Бл).

2) диспалаталізація **сь** до **с**:

а) у прикметниках і прислівниках зі суфіксами **-ськ-, -зьк-, -цьк-**: сил'-с'киї (Збр, Іл, Пп, Ус), ↓пол'с'киї пан (Рс), ел'іта бандер'іу'ска (Ввч), ра-↓д'анс'киї стил' (Кж), ↓воїна аўстр'ійска (Іл), за Фран'к'іу'ском (Пп), знаў і жи'д'іу'ску / і ↓пол'ску / і н'імецку / і фран'цузку мову (Пдв), по'н'іу'ск'і ↓д'іти (Зб), народ'оўс'киї к'л'учник (Зб), з бо'гацкогo ↓роду (Бл), на х'лопс'киї ↓розум (РП), по ↓лемк'іу'ски (Гнк);

б) у словах **дес, хтос, шос**: дес (Бл, Пдв, Пп, Ус): ↓машина дес у кот'рогос була (Ус); хтос (Бл, Гнк, Зб, Іл, Рдн, Ус): хтос ↓буди пи'тати (Зб); шос (Зб, Пдв, Рс): одна шос си закл'єла (Пдв). Хоч у говірці села Рудники послідовно фіксуємо палаталізовану частку **-сь**: шчос' по'радити тро'х'і (Рдн);

3) диспалаталізація звука **ц** у суфіксі **-цьк-** та іменниках із кінцевим **ц**: х'лопиц (Пдв, Рдн, РП, Рс), н'імец (Зб), м'іс'ац (Ус), к'інец (ко'нец) (Бл, ДлЗ, Зб, Стц), бан'деровец (Гнк), ↓боханец (Бл), ↓кагинец (Бл), ↓палиц (Збр), ↓данец (Зб, Іл), ↓сонца (Ус), з ↓Балинец (Бл), ↓вулиця (Рдн, Хл), на ↓лавици (Іл), ца молод'ица (Ус), по-моло'дицки (Зб, Іл);

4) палаталізація шиплячих, що виступає послідовно в усіх позиціях: ме'ж'а (Хл), руж'а (Зб), ж'ети (Бл), ж'ил' (Іл); т'рич'іт' ч'іт'вертого (Хл), до ч'іт'вертой к'л'аси (Гнк), г'іу'ч'єта (Хл), н'іч'о (Хл), ск'ін'ч'єла і зак'ін'ч'єла (Хл), крич'ит (Хл), клас крич'єу' (Бл), в'іс'іл'є зач'інайеси (Ус), ц'ілії ч'єс (Зб, Рс), ч'исна (Іл); ↓б'ірш'а а йа мен'ч'а (Хл), с'тарш'а (Зб, Пп), наш'а (Рдн, РП), ↓перш'а (Гнк, Рдн), ш'іс'ливо (шч'іс'ливо) (Рдн, РП), лш'ети (Бл);

5) палаталізація **р** в іменниках з кінцевим м'яким **р** не всюди послідовна: пор. ди'ректор' (Бл, Гнк, Пп, Рс) (відзначаємо паралельне вживання навіть у мовленні одного діалектоносія: м'її ди'ректор ш'коли^е // ди'ректор' (Гнк)), св'іченїй ц'винтар' (ц'винтар') (Гнк, Пп), великий ба'зар' (Пдв);

б) епентеза **н**: *памн'е|тати (памн'і|тати)* (Бл, Гнк, Збр, Пдв, Хл): *памн'е|тайу с'імн'а ў нас* *була ве|лика* (Хл); *в'імн'е* (Рс): *корова* *дужи в'імн'е* *засту|ди|ла* (Рс). Однак паралельно фіксуємо форми і без неї¹⁰: *ни за* *нашой* *памй|тати* (Бл, Кж), *памйе|тати* (Гнк, Зб, Іл, РП, Рс, Ус, Хл): *йа ни памйе-|тайу* *Аўстр'ійі* (Іл);

7) м'які **к'**, **г'**, **х'** перед **і**, **е**: *груш|к'е* (Пп), *к'ида|йеси* *д|рош'і* (Ус), *л'уди* *к'іру|вали* (Іл), *в'ітир* *к'івайе* (Бл), *пос'і|гни* *у к'ішен'у* (Збр), *строж|о|в'і* *вер'х'е* (Ус), *погру|зилиси* *ў па|латк'і* (Зб), *т|рох'і* (Бл, Пп);

8) зміна **т'** → **к'**: *к'істо* (Бл), *к'ітка* (Ввч, Зб, Збр), *к'іт'ун* (*к|т'ун*) (Збр, Пп), *ш'іск'* (Ус), *д|вац'ік'* (Хл), *пйек'* *р|ок'іў* (Збр), *пйек'сот* (Пп), *ў* *хак'і* (Олш, Хл), у «*Прос|в'ік'і*» (Ус), *ў к'ур|м'і* (Пп), *ў марк'і* (Пп), *хо|к'іти* (Пдв), *п|рок'іў* *сонца* (Ус), *на|решк'і* (РП, Хл), *жи|к'а* (*жи|к'е*) (Пп, РП, Рс), *ширск'ан'і* *к|ліми* (Зб), *од'аг* *на смерк'* (РП). Попри те, що ця риса є частотною, трапляється паралельне вживання — з переходом і без: *наік'* (Ввч, Гнк, Збр, Пп, Хл); *наіт'* (Бл, Ввч, Гнк, Зб, Пдв, Рдн, РП, Ус): у *школ'і* *то ни* *було ба|гато* *наіт'* *на|ук* (Бл), *наіт'* *стац'ійі* *ни* *було* (Зб);

9) зміна **д'** → **г'**: *г'ек* (Рдн), *Богу* *г'екувати* (Пп, Ус), *г'іти* (Хл), *г'іўка* *шо г'івоч'ет* (Хл), *хтони|бур'* (Пп), *три ни|д'іли* (Рдн), *ў поне|г'іўнок* (Хл), *по* *мог'і* (РП), *до На|г'ійі* (Олш), *на го|рог'і* (Гнк), *за Ра|г'аншчини* (Гнк), у *Ка|нар'і* (Рс), *з|г'ібній* (РП), *вир'іти* (Ввч, Пп), *г'іли|ти* (Ввч), *си|г'іти* (Гнк, Зб, Пдв).

Ці фонетичні ознаки мають регулярний прояв у мовленні покутян, вони протиставляють покутські говірки літературному стандарту¹¹.

К. Кисілевський зацентрував на одному цікавому явищі, притаманно-му цій групі надпрутського говору, й зауважував: «артикуляційна близькість звуків **ть** до **кь** спричинила теж регресивну асиміляцію у словах: *батько*, *банька*, *молоденька*, *донька*, *ненька*, *козаченько*, що виявляється в таких формах: *батьцьо* до *батцьо* (Т, Нов, Дж), *за банцьоу*, *з банцьоами* (Нов), *донцьа*, *донцьоу* (Іл), *неньцьо* (Т), *рученьцьоами* (Трі), *тоненьцьі* (Трі), *молоденьцьа*, *козаченьцьоу* (Т), *скриньцьа* (Ви). Ця ізофона обмежена лише до східнонадпрутської групи говірок» [7: 20–21]. Приклади такої зміни зафіксовано й у матеріалах Олени Голубовичевої, яка записала весільний обряд у селі Іллінці на Снятинщині (Іл)¹². Чимало випадків такої зміни збережено в обрядових весільних піснях: *ой куди ти*, *молоденьтя*, *ходила*, *шо так твоя* *головоньтя* *зацвила?* *Я ходила*, *мій дедіку* (*неньцьо*), *в вишневий сад тай* *на мою головочку* *весь цвіт* *впав*; *ходить туди* *молодень-|тя* *з тихоньтя*, *за нев*, *за нев* *єї дедик* *з близоньтя*; *ой ми гаразд*, *неньцьо*, *гаразд*, *будеш мати зетя* *зараз*; *дедя сина* *виріжєє* *гей рано*, *рано*, *дедя сина* *виріжєє* *та* *ранесеньцьо*; *Ой до Львова* *дороженьтя*, *до Львова*; *Прийшов* *молодий тай* *найшов*, *узєв* *за* *рученьцьоу* *тай* *пішов*; *віводимо* *друженьцьоу* *з*

¹⁰ Хоча К. Кисілевський у свій час кваліфікував її як постійну.

¹¹ Докладний опис окремих фонетичних явищ сучасних покутських говірок становить перспективу нашого дослідження.

¹² Подаємо в орфографії дослідниці.

застіля; куда наш **батьтьо** ішов, тудя васильчик зійшов; наша молода **вгід-
ненья**, **раненьтьо** вставала, **тоненьтьо** попрідала, усім рідним дари дала
(Голуб.: 184–192).

Варто наголосити, що такі приклади відзначено не лише у фольклор-
них записях, напр., *просе насамперед сісідів, фамілію, **батьтя**, матку і
попа, **молоденья** дедикови декує* (Голуб.: 190). Ці матеріали доповнюють
спостереження дослідника, розширюючи репертуар назв, у яких можлива
подібна асиміляція.

На сучасному етапі функціонування говірок описане явище спосте-
режено лише в окремих селах Снятинського району Івано-Франківської
області. У текстах удалося виявити такі зразки: з *дон'т'оу' / з дон'т'оу' баба
вернуласи* (Вв), *молоден'т'а* (Прт), *дон'т'а* (Прт).

Затранскрибовані тексти спонтанного діалектного мовлення засвід-
чують поширення укання в покутських говірках: *вуд'а* (Хл), *ру'бота* (ро'-
бота) (Гнк, Збр, Іл, Хл), *уб'ід* (Зб, Рдн), *кур'ова* (Рс), *о'л'ій* (Бл), *пійут рум*
(Іл), *пумо'гау' ї хат'і* (Вв), *не було помуч'і нам* (Пп), *рузумній* (Вв),
губорити (*губори'ти*) (Ввч, Гнк, Зб, Пп, Рдн, РП, Хл), *пуютому* (Збр, Пп,
Рдн), *дуд'одому* (Хл), *убид'войи* (Пп), *уб'ходитси* (Рдн), *Бог ро'зу'м'іє* (Рдн),
гуду'вати (Збр, Рс), *їа те'бе згуду'вала* (ЗД)¹³, *їа ни у'жен'уси* (Пдв).

Серед несистемних фонетичних ознак, які виділив К. Кисілевський,
у сучасних говірках засвідчено такі:

1) непослідовне оглушення: *вийшла зам'іш* (Збр), *блиска до'рога* (Ус),
три рази оп'ходит (Ус), *банка стар'ен'ка* (Гнк, РП), *р'ітко* (Олш);

2) афереза **в** — а) відсутність протетичного приголосного у словах, у
яких у літературній мові наявна протеза: *на ос'м'ім роц'і* (Бл, Збр); б) по-
ряд із усталеними в літературній мові формами спостерігаємо слова з
опусканням псевдопротетичного [в], що належить до кореня: *оз'му // їна
воз'мила* (Стц), *воз'му д'і'учину // оз'му їкус* (Пдв). Подібну варіантність
фіксуємо в мовленні одного й того самого інформанта.

3) зміна **ль** на **ї**: *ди'ї'уси* (Пп), *попра'ї'ети* (Ус), *їс'ї'їак'і* (Зб, РП,
Рс): *хендел' на їс'ї'їак'і бок'и* (РП);

4) **ир, ер, ір** із давнього **ри** (напр., *кірниця* і похідні): *кір'ниця*
(к'ір'ниця) (Зб, Збр, Пдв): *у полі кірниченька* (Збр);

5) **е, и** обнижені до **а**: *т'раба* (Гнк, Зб, РП, Рс): *т'раба було робитси*
дур'ним (Гнк);

6) **і** обнижене до **и**. Це явище має нерегулярний характер. Фіксуємо
паралельне вживання форм із **и** та **і**: *инте'ресній // інте'ресна л'удина* (Зб),
ї'инчих цер'к'вах (Рдн) // *зо'їс'ім і'нач'и* (Ус);

7) **а** підвищене до **и**: *ди'леко* (Зб);

8) **о** підвищене до **а**: *начу'вати* (Бл, ДлЗ, Пдв);

9) заступлення звуків **с** — **ш**: *шущка* 'сушка' (Пп), *ш'іш'т* 'шість'
(Зб), *шн'їдан'а* 'сніданок' (Зб), *Ште'фаник* 'Стефанік' (Рс); *сл'уб* 'шлюб'
(Зб, Збр, Іл, Стц, Ус): *з милим до сл'убу не їду* (ЗД).

¹³ Подаємо в орфографії записувача.

У затранскрибованих текстах натрапляємо на приклади синкопи: *йа кау* (Зб, Збр, Пп, Рс). Це явище (як протиставне до гуцульських) відзначав К.Ф. Герман у буковинських і низці покутських говірок (АУГПБ I: к. 270).

Серед ізоморфем надпрутського говору¹⁴, які окреслив К. Кисілевський, у записаних текстах простежуємо окремі частиномовні та словозмінні особливості.

Зокрема, активне вживання в дієслівних формах префікса *ві-* на противагу літературному *ви-* [7: 23]: *в'іво|зити* (Ввч), *в'іслухати* (Хл), *в'іби|рати* (Ус), *в'інисти* (Пп), *в'ібавити* (Іл), *в'ісварити* (Стц), *в'ірубувати* (Збр), *в'іходити* (Бл, Зб), *в'ілі|зти* (Рдн), *в'ісипати* (Олш), *в'ігнати* (Пдв), *в'ітримати* (Гнк), *в'іше|вати* (Рс). Цей префікс фіксуємо й у віддієслівних похідних: *в'іжи|ван'іє* (Ввч), *в'іс|тава* (Зб), *віріжінє в село* (Голуб.: 181).

Важливою морфологічною ознакою покутських говірок є відсутність подовження в іменниках середнього роду на *-іє*: напр., у словах *за|палін'є* (Хл), *зб'іж'є* (Зб, Пп, Рс), *на|с'ін'є* (Бл), *гарбу|зин'є* (РП), *дрант'є* (Іл), *с|п'і|ван'є* (Рдн), *на|прау|лін'є* (Збр), *пи|тан'а* (Ус), *роспор'а|жин'є* (Ус), *розме|жован'а* (Вв), *покол'ін'а* (*покол'ін'є*) (Пдв, Ус), *родом з За|вал'а* (Ус), *жи|т'а* (Бл, Ввч, Ус, Хл), *убран'є* (Рдн), *на|селін'а* (ДлЗ), *на вихо|ван'а* (Збр).

У системі словозміни іменників варто зацентувати на закінченнях Д. в. *-ови*, *-єви*: *татови* (Збр, Рс), *ди|ректорови* (ДлЗ), *Нико|лайєви* (Зб), *братови* (Зб), *учителеви* (Бл), *си|нови* (Пдв), які властиві й літературній мові. Проширеною морфологічною рисою є закінчення *-и* в М. в. іменників чоловічого і середнього родів: *ў|поли* (Ввч, ЗД, Рс), *ў чо|ўни* (Зб), *на цвинта|ри* (Пдв, Пп), *ў к|в'ітни* (Гнк, Пп), *у За|блотови* (Зб), *у л'і|карни* (РП), *у ли|пни / ў|серпни* (Пдв), *у|верисни* (Рс). За новою редакцією правопису цю рису трактують як відповідну літературному стандартowi.

Іменники й займенники жіночого роду в Ор. в. одн. мають закінчення *-еў*: *ненеў* (Іл), *долеў* (Збр), *палицеў* (Ус), *неў* (Збр, Рдн, Стц); *-уў*: *ка|вулиў* (Зб), *пара|солиў* (Зб), *с|мертиў* (Пдв, РП), *Кат|русиў* (РП); *-оў*: *мискоў* (Олш), *хатоў* (Ус), *шч'і|ткоў* (Бл), *голо|воў* (*голу|воў*) (Гнк, Ус), *пенсийоў* (Збр), *єлиноў* (Ввч), *Коло|мийоў* (Зб).

Для іменників III відміни в Ор. в. одн. характерна послідовна наявність флексії *-и* у формі Р. в., Д. в., М. в.: *соли* (Збр), *тве|резости* (Ус), *мо|лодости* (Рдн), *бу|їности* (Пдв), *с Тер|ноп'і|л'ської|области* (Ввч), *у Івано-Фран|к'і|ўск'і|области* (Зб) (хоча іменник *область* трапляється також із закінченням *-і*: з *Чирн'і|вецької|област'і* (Ус)).

У сучасних покутських говірках виявлено значну кількість форм двоїни¹⁵: *дв'і|г'і|ўчини|ї* (*д'і|ўчини|ї*) (Зб, Стц, Хл), *дв'і|сист|риц'і|ї* (Збр, Хл), *дв'і|л'і|тп'і|го|р'і|ўк'і* (Збр, РП), *дв'і|ж'і|нци|ї* (Ввч, Пдв, Стц), *дв'і|па|ц'і|ї* (Пп),

¹⁴ Учений назвав досліджувані говірки надпрутським говором, поділивши їх на дві групи — східну й західну. Саме Снятинщину й Кіцманщину він уважав центром східної групи [7: 11].

¹⁵ Прояви цього граматичного явища знаходимо в записах народних обрядових пісень: *на калиночці дві ягодиночі, два вінці на престолці, над головков дві свічечці палали* (Голуб.: 183—184).

дв'ї друзі'ї (Ус), дв'ї ну'в'ісц'ї (Рс), дв'ї пар'ї коніи'ї (Зб), дв'ї ко'з'ї (Зб), дв'ї до'сц'ї (РП), ка'л'іка на обид'в'ї ноз'ї (Пдв), три по'душч'ї (Пдв), ш'тири кл'ас'ї (Бл), ш'тири хак'ї (Зб), три шк'ір'ї (Ус), три ро'дин'ї (Гнк).

У затранскрибованих текстах трапляються форми пошанної множини щодо батьків, осіб старшого віку або високого соціального стану: ма'ма спик'ли хл'їб (Збр), во'ни (мама) бу'ли ду'жи ру'зумн'ї (Вв), ба'ба на'ш'а ка'зали (Гнк), ма'ма ка'зали (Ввч, Ус), ма'ма ду'жи йі л'у'били (Рс), мо'ї г'ед'а ка'зали (Гнк), ме'не кс'ондз стра'шне л'у'били (Ус). Хоч, звичайно, це явище має нерегулярний характер, трапляються контексти без такої форми: ма'ма нас зйе'зала (Збр). Варто наголосити, що форми пошанної множини зафіксовано не лише в мовленні найстарших людей, а й представників середнього покоління.

Для покутських говірок характерним є послідовне використання кличного відмінка щодо осіб: Га'нус'о, хо'рім (Хл), Ма'р'іко, будиш си в'їд'а-вати? (Рс), ку'хар'ко, ми за'й'ажи'мо кола'ч'ї у фу'стку (Ус), н'е, ди'тино (Пдв), се'стро, си зби'раї (Збр), ти, бо'гацкиї си'ну (Збр), йої до'н'ко мо'я, йак л'уде ро'би'ли (Рс), що є ознакою й літературної української мови.

У записях покутських говірок спостережено відсутність розрізнення твердих і м'яких основ прикметників, на відміну від літературної мови: ма'їбу'тних оф'їцер'їу (Ус), т'ретій раз (Ус), з ж'итної со'ломи (Зб), н'їзна ди'тина (Рс).

Постійною рисою є також усічення закінчень прикметників та присвійних займенників жіночого роду в Д. в. і М. в. одн.: у а'уст'р'їск'ї ар'мійі (Ус), у Сх'їдн'ї Пру'с'її (Ус), на дер'жа'їн'ї ро'бок'ї (Зб), по т'атов'ї сист'р'ї (Збр).

Вищий ступінь порівняння прикметників і прислівників у покутських говірках твориться за допомогою суфіксів **-ішч-**, **-іш(°)-**, **-ч(°)-**: су'х'ішчій (Зб), дур'н'ішча (Рдн), ста'р'ішча (Лл), др'їбн'ішче (Зб), н'їзн'ішчи (н'їзн'ішче) (Ввч, Гнк), ку'л'тур'н'ішчи (Ус). Аналітичний спосіб творення ступенів порівняння за допомогою часток **бі'льш**, **менш** не властивий обстеженим говіркам. Поширеною в цій функції, як і в буковинських та гуцульських говірках, є частка **май**, хоч інтенсивність її вживання загалом менша.

Для творення зменшено-пестливих форм прикметників і прислівників використовують суфікси: **-оцьк-**, **-оньк-**, **-еньк-**: др'їбо'ц'киї (Зб), др'їбон'киї (Зб), мн'а'кон'киї (Пдв), бли'зен'к'о (Пп), сла'бон'киї (Зб), мн'а'кон'киї (Пдв).

У діалектних оповідях трапляються стягнені форми займенників у непрямих відмінках: мо'му чо'лов'їку (Бл), мо'ї сест'ри (Ус), зафіксовано давню форму Зн. в. жіночого роду: про н'у (Зб, Пдв, Рдн)¹⁶. Особовий займенник *вона* поширений у варіанті *їна* (Прт, Рдн, РП).

Частотними у тканині усного діалектного тексту є вказівні займенники з наростками **о**, **во**, що є ознакою говіркового мовлення¹⁷: це'о (Пп), це'во (Стц), цеї'во (Зб); отак'е'во (РП).

¹⁶ К. Кисілевський констатував, що вживання займенників у скорочених формах було дуже поширеним на час записування його матеріалів. Нині фіксуємо релікти цього явища.

¹⁷ На поширення таких форм у покутських говірках на противагу іншим указував М.М. Онишківич [13: 128].

У мовленні діалектоносіїв зафіксовано значну кількість числівникових форм, відмінних від літературних за фонетичним оформленням і структурними особливостями, напр.: *одна дві три штири п'ять ш'ішк' йа* |зари так пора|хуу с'ім / там |в'іс'ім |деуїк' |десит' а там т'рошк'і |дал'ши ну |коло н'іт|нац'іт (РП). У складених числівниках діалектоносії старшого віку використовують єднальний сполучник і: *ми|н'і в'іс'імди|с'ет' і штири / а |тому с'імди|с'ет' і в'іс'ім / а |цему с'імди|с'ет' і п'єтиї* (Пдв).

Зауважимо, що у словосполученнях із кількісним значенням часто іменник не узгоджують у відмінку, вживають його не в Р. в., а в Н. в.: *ш'іс'нац'ік' р'ік |в'іроблиних у|кол|госп'і* (Пдв), *сорок ден' ни |гол'утси* (Рдн), *ми|н'і у|же |було ш'іск' р'ік* (Гнк), *купа р'ік* (Рдн), *мау' н'іі|с'ет' |в'іс'ім р'ік* (Бл), *у|же |має |дев'іт|дис'ет' |в'іс'ім р'ік* (Іл), *йа |мала н'іу'р'ік* (Іл), *в'ід|даласи у |в'іс'ім|надц'ат' р'ік* (Пдв), *сім рік в гостях не бувала* (ЗД).

Серед прислівників, поширених у покутських говірках, відзначено частотжівані паралельно лексеми: збіжне з літературною формою *більше* // діалектне *б'іриши* (Бл, Гнк, Зб, Збр, Іл, Пп, РП, Ус): *б'іл'ши* (Пдв) // *б'іриши цих хлоц'іу* (Пдв); *в'ідіи* 'напевно' (Зб, Рдн); *в'ідси* (|в'ідци, |в'іц':іу) 'звідси' (Бл, РП, Ус) / *в'іт:и* 'звідти' (Ввч, Зб, РП, Стц, Ус): *йа |в'ідси с |свої|цер'к-ви а у|на |в'іт:и* (Стц); *в'ідк'і* (|в'ідк'іу) 'звідки' (Бл, Гнк, Зб, Рдн, Ус); *в'ід-так* (|в'іт:ак, |в'ітак) 'згодом' (Бл, Гнк, Пдв, Рс, Стц, Ус): *в'іт:ак си запи-сали н'іш|ли у|кол|госп* (Пдв); *водно* 'постійно' (Збр, Пп); *генди* (|гонде^е) 'там' (Ввч, Зб) / *гезди* 'тут' (Зб, Пп); *бориши* 'швидше' (Бл, Зб); *згуста* 'часто' (Зб); *зари* (|зара, |зарис) 'зараз' (Бл, Пп, Ус); *зар'е|дом* 'по черзі' (Ус).

Як і вказівні займенники, трапляються прислівники з наростками *о, во*: *ту|то* 'саме тут' (РП), *тут'во* 'тс.', *туту'во* 'тс.' (Збр, Рдн), *туда'во* 'саме туди' (Пдв).

В усних діалектних текстах виявлено форми прислівників із демінутивними формантами: *ти|перечка* 'тепер' (Бл), *ти|перен'ки* 'тс.' (Пдв), *нин'ки* 'тс.' (Пдв), *тамен'ки* 'там' (Пдв).

Дієсловам у покутських говірках властива початкова форма із суфіксом *-ти*. Спорадично зафіксовано інфінітиви з основою на *г, к* в архаїчній формі з суфіксом *-чи / -чі, -ш'і*: *сп'іч'и* 'спекти': *ти|кола|ч'і* | *ти|сп'іч'и / то на|г'ірша сп|рава* (Ус); *помуш'чи* 'помогти': *р'ітим помуш'чи* (Пп), *т'реба йо|му помоч'и* (Рдн); *б'ічи* 'бігти': *не |вол'но по |мост'і |було б'ічи* (Зб).

Важливою ознакою покутських говірок є частка *си*, що походить від зворотнього займенника *себе* (на противагу літературній *ся*), за допомогою якої оформлюють зворотні дієслова: *за|вод'аси* (Кж), *ни|сау|си* (Рдн), *буду|вау|си* (Хл), *добре |мау|си* (Зб), *ми |добрі |собі |сходим|си* (Стц). Частка може мати різне місце у висловлюванні, бути відділеною від дієслова¹⁸, діалектні тексти засвідчують переважання її в препозиції: *хо|т'іла си запи|тати* (Хл), *в'ін хо|т'іу си |скорі|с|тати|с* (Хл), *йа так си застир'і|гала йа так си*

¹⁸ Пор.: *дівчина ховає си межі родинів* (Голуб.: 177). Такий запис у науковій розвідці засвідчує, що окреме написання було внормованим для західноукраїнського варіанта літературної мови початку ХХ ст.

боїала (Пп), на допросі си здебали (Ус), йа си зв'їл'нела (Збр), ни знайеш кого си соко'тити (РП), йа си т'їшу тим (Пдв). Між часткою **си** та дієсловом, яко-го вона стосується, можуть бути інші слова: с'тала си з неў мо'лїти (Гнк), тато наш си ни хот'їу же'нити (Пдв), наїмени'ї си дити'ноц'ї ук'ло'нити (Ус). Іноді ця частка є тавтологічною, надлишковою: пошта си завеласи ў Уст'у (Ус), в'їн да'ваўси би з него посм'їйалиси (Рдн), так си жур'уси страї'не (Пп).

В особовій дієслівній парадигмі особливі прояви мають форми І ос. одн., зокрема відсутність переходу зубних приголосних у шиплячі: йа н'рос'у (Ус); чергування губних зі сполукою **губний** + **й** у дієсловах ІІ дієвідміни: йа ни л'убїу (Стц), купїу соб'ї (Зб), йа дїуїуси (РП), москал'ї лоўїа (Гнк), труби трубе на четверть милї (Голуб.: 186).

Наші спостереження підтверджують думку Я.В. Закревської, яка вважала цю рису однією з найхарактерніших рис південно-західного діалекту. Проаналізувавши ІІ том АУМ, дослідниця зазначала: «площа поширення безепентетичних форм охоплює надсянські, наддністрянські, бойківські, частково гуцульські (східну частину), покутські і буковинські говори, простягаючись досить чітко вираженою смугою з заходу на південний схід» [5: 64, к. 1].

Властивим для говірок південно-західного ареалу¹⁹, зокрема й покутських, є опускання кінцевого **-т** у формах ІІІ ос. множ. дієслів І дієвідміни: обшїрно робл'а (Кж), л'уди ход'е (Зб, Пдв, Рдн), при'ход'е (при'ход'а) в'їд шл'убу (Рдн, РП, Ус), ху'добу воз'е (Збр), ў од'ного Бога в'їр'е (Рдн). У системі дієвідмінювання засвідчено використання закінчень, властивих для дієслів ІІ дієвідміни (з погляду літературної мови) для творення форм ІІІ ос. множ. І дієвідміни: ж'їнкї фаїну ж'їнку ни л'убїут (Рдн), ни дужї ц'їн'ут (Рдн), л'уди си розїїж'їут (Пдв), коли гостї попоїдут (Голуб.: 181); іноді зафіксовано паралельне вживання двох форм у мовленні одного діалектоносія, пор. ўни робл'ут // ўни робл'а (Рдн).

К. Кисілевський зазначав, що «широкий простір займають форми минулого часу утворені з закінченнями: **-їем, -їес, -смо, -сте, -сьмо, -сьте, -им, -ис, -ись**, що можуть бути рухомі» [7: 25]. Однак такі форми минулого часу в текстах трапляються уже вкрай рідко²⁰: булибїсте на є'руп'ї і булибїсте так т'ажко ни прац'ували'е (Збр), напїлистїси кажу (Зб), шо ми си нашк'їрилісте с тїў бабоў (Зб), чо'му бїм т'ї не вп'їз'нала (Збр), в'їд'аламси мо'лода (Збр), за не'в'їстку бїм не дала (Збр), мали с кожда ж'їнка (Бл), це ни годнам н'їколи за'бути (Пдв).

У затранскрибованих текстах кілька разів відзначено форму давнього минулого часу, що є характерним, але маловживаним і в літературній мові: раз їмили були (Пдв); у мени д'їучїнка і х'лопец си ўродїли були (Стц), мебел'нїї си буў утворїуї (Пдв).

¹⁹ «Ці форми є панівними в покутсько-буковинських та гуцульських говорах, зрідка зустрічаються в південнонаддністрянських (південь Тернопільської області) і ще рідше в південноподільських говорах» [5: 128].

²⁰ Пор. у записі початку ХХ ст.: бїстї були такї чїснї та велїчнї, єк дар Божїї (Голуб.: 183).

Акцентуація дієслів у покутських, як і в інших південно-західних говірках, за визначенням Я.В. Закревської, досить стабільна і не уніфікується з українським нормативним наголосом [5: 123], що підтверджують і наші спостереження, пор. наголошування дієслів у синтагмах *йа вам с|кажу* (Зб, Іл), *була |Аўстр'їя* (Зб), *була ш|кола* (Пдв), *несли |миску* (Олш), *з|рош'ї несли* (Зб), *|мама приходила* (Зб), *|везли ў та|бачниї за|вод* (Зб).

Описані ознаки протиставляють покутські говірки літературній мові, а деякі з них — сусіднім гуцульським і буковинським говіркам. Звичайно, у синтагмі поєднуються кілька рис (фонетичних і граматичних): *в'їд-|сир'їли по н'їт|нац'їк' р'їб* (РП), *ти|пер |р'їсно та|к'е жи|к'е шо жи|к'е* (Пп), *дар приносє по слюбі і чоловік дає чоловікови, а жінка жінці* (Голуб.: 183), *по вечери виводє си на двір* (Голуб.: 191).

Характерними синтаксичними рисами покутських говірок є переважання сурядності над підрядністю, поширення безсполучникових речень, еліптичних конструкцій.

У текстах виявлено властиві цим говіркам прийменникові конструкції з прийменниками *д*, *т*, *к*²¹ у значенні 'до': *при|в'їз газ|да то т |хат'ї* (Бл), *по|їхала к |хат'ї* (Бл), *прино|сили д |хат'ї* (Бл) (усі три варіанти за-свідчено в оповіді одного інформанта), *їде|мо д |хат'ї* (Зб, Хл), *прий|шла д |нему* (Збр).

Частотними у вжитку є вставні слова, які використовують для привертання уваги співрозмовника: *д|веси* 'дивись' (Пп), *д|в'їтси* 'дивіться' (Пп), вигуки: *то за |Ком'ї есе|сер ш'ї / їої!* (Пп), *|Матко |Бож'а!* (Зб), форми вітання: *с|лава Їсу!* *|Нав'їки с|лава |Богу!* (Зб, Іл, РП, Рс), *с|лава Їсу ў |ваш'ї |хат'ї!* (РП), етикетні формули: *про|ше |таточку н|роше* (Ус), *н|рошем |пана* (п|ан'ї) (РП).

Про характер діалектного покутського мовлення К. Кисілевський зазначав: «темпо говору енергійне, чим різниться замітно від гуцульської повільної вимови» [7: 51]. Наші спостереження загалом підтвержують міркування дослідника, але ця теза потребує перевірки за допомогою експериментально-фонетичного дослідження.

Варто наголосити, що рівень освіти й ступінь володіння літературною мовою певною мірою впливають на вибір літературних чи діалектних форм, однак не стирають діалектних відмінностей. Показовим є прояв діалектних рис не лише в усному мовленні, а й у писемному тексті. Наприклад, у листах Проскурняк Євдокії Іллівни до своєї сестри Проскурняк Катерини Іллівни²² більшість говіркових рис знівельовано, однак натрапляємо на такі діалектні форми: *бажаємо здоровля, кітка |Йїлена, мама ходили по кітках, мама мої ланковов роблять, краса гине у неволи, прося о відпис* (ОА). Припускаємо, що ці риси були настільки властивими мовленню адресантки, що вона не кваліфікувала їх як діалектні.

²¹ Пор., у давніших записах: *лагодити си д весілю* (Голуб.: 184), *коли всі наближеє си д хаті хаті молодї* (Голуб.: 186).

²² На той час Євдокія Іллівна закінчувала навчання в університеті, мала вищу освіту.

Зауважимо, що з-поміж усіх інформантів не було жодного, хто б не мав освіти (авторитет української школи, освіти, української мови в освіті є дуже високим для мовців, попри те, що дехто отримував освіту польською мовою).

Звичайно, діалектоносії розуміють, що їхнє мовлення відрізняється від літературного: пишучи текст, зокрема художній, деякі риси вони точно маркують як діалектні, напр., частку **си**, — дехто уникає їх, а інші вживають автоматично. Проілюструємо цю тезу на прикладі вірша Василя Івановича Запарнюка, продекламованого самим автором²³: *у́чис'а ди'тино у́читис'а т'реба / дл'а тебе у́жи'к'ї́йе ве'лика пот'реба / у с'в'ік'ї ба'гато йе 'добро́го і злого / т'реба в'ідр'із'нити од'не в'ід од'ного / у́жит'у ти не з'найеш шо ст'р'іне тебе бува́йе ш'ос 'добро́го бува́йе шо і зле / добро́ т'реба у́чит'с'а / на 'себе ди'вит'с'а а зло і са'мо без нау́ки да'їет'с'а (Ввч).*

Отже, незважаючи на термінологічну неусталеність щодо кваліфікації покутських говірок, цей ареал позначений давніми самобутніми рисами. Фонетичні й граматичні ознаки, властиві покутським говіркам, стійкі до нівеляції. В окремих говірках Снятинщини збережено унікальні фонетичні явища. На сучасному етапі основні говіркові риси активно виявляються в мовленні представників різних поколінь, що засвідчують записи діалектного спонтанного мовлення. Більшість ознак відмінні від літературного стандарту, однак окремі говіркові риси не лише не протиставлені літературній мові, а й активно підтримують її норми. Авторитет літературної української мови для покутян був і залишається дуже високим. Деякі фонетичні й граматичні явища покутських говірок потребують докладнішого аналізу, у чому вбачаємо перспективу й напрямок наших наступних студій.

Список обстежених н. пп. Снятинського району Івано-Франківської обл.:

Ввч — с. Вовчківці, Ви — с. Видинів, Бл — с. Балинці, Гнк — с. Ганківці, Дж — с. Джу-
рів, Длз — с. Долішне Залуччя, Зб — смт Заболотів, Збр — с. Зібранівка, Іл — с. Іллінці,
Кж — с. Княже, Нов — с. Новоселиця, Олш — с. Олешків, Пдв — с. Підвисоке, Пп — с. По-
пельники, Прт — с. Прутівка, РП — с. Рожполе, Рдн — с. Рудники, Рс — с. Русів, Стц —
с. Стецева, Т — с. Тулукив, Трі — с. Трійця, Ус — с. Устя, Хл — с. Хлібичин.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

- АУГПБ — Герман К.Ф. Атлас українських говірок Північної Буковини: у 2-х т. Т. 1. Фо-
нетика, фонологія. Чернівці, 1995.
Голуб. — Голубовичева О. Весіле в селі Ілинцях, Снятинського пов. *Матеріали до україн-
ської етнології*. Т. XVIII. Львів, 1918. С. 177–193.
ЗД — Записи народних пісень із с. Зібранівка Снятинського району Івано-Франків-
ської обл.
ОА — Листи з особистого архіву Дідух Евдокії Іллівни, мешканки с. Русів Снятин-
ського району Івано-Франківської обл.

²³ Василь Іванович Запарнюк, 1937 р. н., середньо-спеціальна освіта, мешканець с. Вовч-
ківці Снятинського району Івано-Франківської області.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бевзенко С.П. Українська діалектологія. Київ, 1980.
2. Гавадзин О. Динамічні процеси в говірках у світлі лінгвістичних студій з проекцією на ареал Покуття. *Рідне слово в етнокультурному вимірі*. 2018. С. 16–27.
3. Герман К.Ф. Атлас українських говірок Буковини. *Структура і розвиток українських говорів на сучасному етапі*. XV Республіканська діалектологічна нарада. Тези доповідей і повідомлень. Житомир, 1983. С. 31–32.
4. Глуховцева К.Д. Динаміка українських східнословобожанських говірок. Луганськ, 2005.
5. Закревська Я.В. Епентетичні звуки в українських говорах. *Дослідження і матеріали з української мови*. Т. 5. Київ, 1962. С. 62–69.
6. Закревська Я.В. Покутсько-буковинські говірки. *Українська мова. Енциклопедія*. Київ, 2007. С. 523–524.
7. Кисілевський К. Надпрутський говір. *Записки наукового товариства ім. Шевченка. Збірник філологічної секції*. Нью-Йорк, Париж. 1954. Т. CLXII. Кн. 2. С. 9–52.
8. Кобилянський Б.В. Діалект і літературна мова (східнокарпатський і покутський діалекти, їх походження і відношення до української літературної мови). Київ, 1960.
9. Колеснік Л.Я. Покутські говірки: до проблеми теоретичного окреслення. *IX Міжнародний конгрес україністів. Мовознавство. Збірник наукових статей (До 100-річчя Національної академії наук України)*. Київ, 2018. С. 325–333.
10. Лесюк М.П. Динамічні процеси в говорах Прикарпаття. *Мовознавство*. 2011. № 4. С. 22–35.
11. Лесюк М.П. Мовний світ сучасного галицького села (Ковалівка Коломийського району). Івано-Франківськ. 2008.
12. Назарова Т.В. Деякі питання типології зв'язків літературної мови й діалектів. *Українська мова в її взаємодії з територіальними діалектами*. Київ, 1977. С. 31–49.
13. Онишкевич М.М. Форми вказівного займенника *цей, ця, це і той, та, то* в західних говорах УРСР (семантична диференціація). *Дослідження і матеріали з української мови*. Т. 5. Київ, 1962. С. 126–134.

LEGEND

- АУГПБ — Herman, K.F. (1995). *Atlas of Ukrainian dialects of Northern Bukovyna* (Vol. 1: Phonetics, phonology). Chernivtsi: Chas (in Ukrainian).
- Голуб. — Holubovychева, O. (1918). Wedding in the village of Sniatyn district. *Materiyaly do Ukrayins'koyi Etnol'ogiyi*, 18, 177–193. Lviv (in Ukrainian).
- ЗД — Recordings of folk songs from the village of Zibraniivka, Sniatyn district, Ivano-Frankivsk oblast (in Ukrainian).
- ОА — The letters from the personal papers of E.I. Didukh, a resident of the village Rusiv, Sniatyn district, Ivano-Frankivsk oblast (in Ukrainian).

REFERENCES

1. Bevzenko, S.P. (1980). *Ukrainian dialectology*. Kyiv: Vyshcha Shkola (in Ukrainian).
2. Havadzyn, O. (2018). Dynamic processes in dialects in the light of linguistic studies with a projection on the area of Pokuttia. *Ridne Slovo v Etnokul'turnomu Vymiri*, 16–27 (in Ukrainian).
3. Herman, K.F. (1983). Atlas of Ukrainian dialects of Bukovyna. *Struktura i Rozvytok Ukrayins'kykh Hovoriv na Suchasnomu Etapi. 15 Respublikans'ka Dialektolohichna Narada. Tezy Dopovidei i Povidomlen'*, 31–32 (in Ukrainian).
4. Hlukhovtseva, K.D. (2005). *Dynamics of the Ukrainian East Slobozhan region dialects*. Luhansk: Alma-Mater (in Ukrainian).
5. Zakrevs'ka, Ya.V. (1962). Epenthetic sounds in the Ukrainian dialects. *Doslidzhennia i Materiyaly z Ukrayins'koyi Movy*, 5, 62–69. Kyiv (in Ukrainian).
6. Zakrevs'ka, Ya.V. (2007). The Pokuttia-Bukovyna dialects. *Ukrayins'ka mova. Entsyklopediya*, 523–524. Kyiv: Ukrayins'ka Entsyklopediya (in Ukrainian).
7. Kysilevs'kyi, K. (1954). Dialects near the Prut River. *Zapysky Naukovoho Tovarystva im. Shevchenka. Zbirnyk Filolohichnoyi Sektsiyi*, 162, 9–52. New York–Paris (in Ukrainian).

8. Kobylians'kyi, B.V. (1960). *A dialect and literary language (East Carpathian and Pokuttia dialects, their origin and relation to the Ukrainian literary language)*. Kyiv: Radians'ka Shkola (in Ukrainian).
9. Koliesnik, L.Ya. (2018). The Pokuttia dialects: On issue of theoretical evaluation. *9 Mizhnarodnyi Konhres Ukrayinistiv. Movoznavstvo. Zbirnyk Naukovykh Statei (Do 100-richchia Natsional'noyi Akademiyi Nauk Ukrayiny)*, 325–333. Kyiv (in Ukrainian).
10. Lesiuk, M.P. (2011). Dynamic processes in the dialects of Prykarpattia. *Movoznavstvo*, 4, 22–35 (in Ukrainian).
11. Lesiuk, M.P. (2008). *A language world of a modern Galician village (Kovalivka, Kolomyia district)*. Ivano-Frankivsk: Nova Zoria (in Ukrainian).
12. Nazarova, T.V. (1977). Some questions on the typology of connections between literary language and dialects. *Ukrayins'ka Mova v Yiyi Vzakymodiyi z Terytorial'nymy Dialektamy*, 31–49. Kyiv (in Ukrainian).
13. Onyshkevych, M.M. (1962). Forms of the demonstrative pronouns *tsei, tsia, tse i toi, ta, to* in the western dialects of the Ukrainian SSR (Semantic differentiation). *Doslidzhennia i Materialy z Ukrayins'koyi Movy*, 5. Kyiv (in Ukrainian).

Статтю отримано 21.03.2021

Liudmyla Koliesnik, Candidate of Sciences in Philology,
Researcher in the Department of Dialectology,
Institute of the Ukrainian Language of the National Academy of Sciences of Ukraine
4 Hrushevs'kyi St., Kyiv 01001, Ukraine
E-mail: nezabydka.86@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-3321-2942>

THE POKUTTIA DIALECT ON THE BACKGROUND OF THE LITERARY STANDARD

Pokuttia dialect comprises a small area transit to the adjacent Bukovyna, Hutsul, and Dniester dialects, its nature is less discussed if compared to other Southwest Ukrainian dialects, and, therefore, its status is not properly defined so far. The most important studies on the topic were made by Kost' Kysilevs'kyi, who provided a detailed description of Pokuttia dialect data gathered in the early 20th century. His evidence along with our audiorecords of Pokuttia dialect in 2009–2018 allowed us for a contrast-comparative analysis of the dynamics of the dialect. It shows that not only striking phonetic features of Pokuttia dialects are actively present in speech of the older and middle generation, but also unique phonetic phenomena previously noted by Kysilevs'kyi have been preserved, e.g., in the Sniatyn region area. An interaction of the Pokuttia dialect, one of Southwest Ukrainian dialects, and Standard Ukrainian is one of the main issues of this article. It manifests itself as in the analysis of those features of the dialect that contrast it with the literary language and distinguish it from other dialects of the Ukrainian language (primarily phonetic and grammatical features), and in the description of phenomena that support the modern literary norm (however, fewer of them were observed).

The paper states the following grammatical features of the Pokuttia dialect: archaic pronouns, a number of phonetic variations in numerals and the most used adverbs, special forms of a verb paradigm and remnants of double plural, examples of “honorable” plural (in oral speech and written text), and forms of plusquamperfect previously used in Common Slavic. This set of features opposes the Pokuttia dialect to the other Ukrainian dialects and distinguishes it from Standard Ukrainian. The main feature of the Pokuttia dialect is resistance to leveling, despite the significant authority of the literary Ukrainian language for speakers.

Keywords: *dialect, literary standard, Pokuttia dialects, language dynamics.*